

SJÖHISTORISKA

Tatueringens historia

Sjömanstatueringar

LÄRARHANDLEDNING
TRO, HOPP & KÄRLEK

www.sjohistoriska.se

Tatueringens historia

En tatuerad Maorier, teckning från Cooks första resa till Nya Zeeland 1769.

Tatueringssalongisten Heidi Hay med en maorisk tatuering på hakan.

Att smycka sina kroppar med permanenta märken verkar vara något som de flesta, kanske alla, kulturer på vår jord under perioder sysslat med. Färg stacks in under huden så att målade motiv blev mer permanenta.

Historia

De äldsta idag kända tatueringarna sitter på Ötzi, en 5000 år gammal mumifierad människokropp som hittades i kanten av en glaciär i alperna mellan Italien och Österrike. Små märken sitter över hans leder. Kanske markerade de zoner för smärtlindring. Forskare har även hittat tatueringar på egyptiska mumier från 2000 f.kr

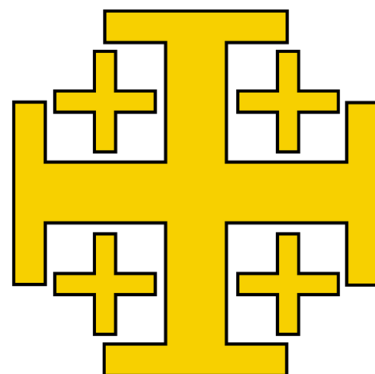
I den antika världen användes tatueringar för att märka slavar eller fångar. Detta minskade genom att kristendomen infördes. Den kristna kyrkan bekämpade tatueringstraditionen och gjorde att den nästan försvann, först i Europa och senare undan för undan i de länder där den kristna missionen pågick. Enligt Gamla Testamentet är kroppssmyckning syndig.¹ Helt lyckades inte kyrkan.

När européer började resa ut på sina upptäckts- och koloniseringsfärder runt om i världen under 1500 –

1600 -talen, stötte de på många människor för vilka det fortfarande var naturligt att tatuera sig. En tidig berättelse är sjömannen och sjörövaren William Dampiers beskrivning av en man han mötte på Filippinerna:

“Han var målade över hela bröstet; och bakom, mellan skuldrorna, på sina ben (mest på framsidorna) i form av flera breda ringar, eller armband, runt sina armar och ben. Jag kan inte tycka att målningarna liknade figurer eller djur, utan de var väldigt märkliga och varierade med graciösa proportioner. ... jag förstod att målningarna gjordes på samma vis som Jerusalems kors görs på mäns armar, det vill säga genom att pricka skinnet och massera in ett pigment. ... Han berättade för mig att de flesta män och kvinnor på ön var målade på detta vis.”²

Dampier jämför mannens tatueringar med ”Jerusalems kors” – en symbol som kristna pilgrimer i Jerusalem lät tatuera sig med. Denna speciella tatuering tolererades av den kristna kyrkan.

Den tatuerade Omai fördes från Polynesien till England 1774.

Varitéartisten Horace Ridler kallade sig The Zebra Man eller The Great Omi.

Mannen från Filippinerna som var tatuerad över hela kroppen hette Gialo och Dampier tog 1691 med sig honom till England där han fick resa runt för att visas upp. Han drog till sig stora publikgrupper från när och fjärran (i Europa trodde människor att de tatuerade var kannibaler, vår anmärkning).

Dampier hade lovat Gialo ett liv i rikedom och berömdhet och dessutom möjlighet till en hemresa till Filippinerna. Men tyvärr så dog Gialo av smittkoppor, efter bara tre månader i England.

Det gick bättre för en man från Polynesien som hette Omai. Han fördes till England 1774 enligt order från kapten Cook.

”... Det dröjde inte länge innan Omai var känd i Europa som den ädle vilden som rörde sig i Londons mest fashionabla, (rika) kretsar och dessutom turnerade runt i landet som ett utställningsföremål. ...”

Han tjänade pengar under sitt besök och fullastad med dyrbara gåvor seglade han hem igen tillsammans med kapten Cook på Cooks tredje resa.³

Det var inte helt ovanligt att man under 1800-talet visade upp människor så här, som sevärdheter, på cirkusar, varietéer och marknadsplatser.

Speciellt tatuerade människor var en stor sevärdhet. Erfarenhetsutbytet mellan sjömän och andra människor som reste utvecklade tatueringskonsten vidare.⁴ Ett exempel på detta är en man som heter Horace Ridler, 1892-1969, The Zebra Man eller The Great Omi, som lät tatuera delar eller hela, sin kropp, (berättelserna går isär) för att visa upp denna på varietéer (en slags cirkus) världen över.⁵

Det var Cooks upptäcktsresor på 1700-talet, i den polynesiska världens som gjorde att vi kallar konsten att göra permanenta färgade mönster på kroppen för tatuering. Tahitiernas ord tataou eller tatu, som betyder tecken eller målning, blev så småningom det engelska ordet tattoo och vårt svenska tatuering.

Många sjömän lät tatuera sig i de polynesiska länder de kom till. Ofta byttes symboler och bilder mellan sjömännen och de folk de kom i kontakt med under sina resor. Exempelvis är ankaret en sådan symbol som blev populär och tros ha inspirerats efter att de träffat europeiska sjömän.⁶

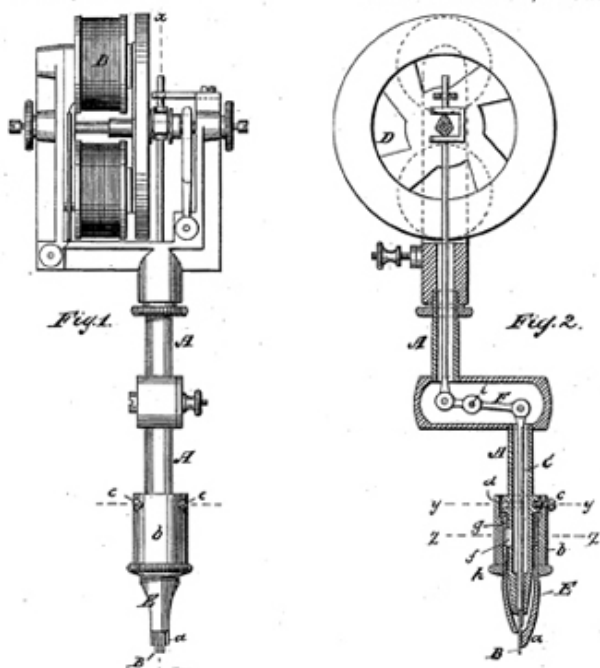
En annan effekt av kontakten med den västerländska världen och den kristna missionen. Var att tatueringens bruket bland de ursprungliga polynesiska befolkningarna minskade eller upphörde. Tatueringar ansågs bland de kristna missionärer vara "primitiva bilder" och skulle motarbetas. (Primitiv är ett ord som betyder enkel. Det har använts för att se ned på andra människor.)⁷

(No Model.)

S. F. O'REILLY.
TATTOOING MACHINE.

No. 464,801.

Patented Dec. 8, 1891.

Samuel O'Reillys elektriska tatueringsmaskin.

Även om tatueringar ibland blev mode inom rikare grupper i samhället, ansågs det länge, att de som hade tatueringar var människor som rörde sig utanför de vanliga samhällen. Det kunde vara till exempel sjömän, soldater och cirkusfolk, som reste mycket eller befanns sig i isolerade situationer. Längre var även tatueringar förknippade med prostitution och förbrytare. Så här ungefär kunde det beskrivas i början av 1900-talet:

*"Svensk allmoge tatuerar sig ej. Det gör däremot tattare, sjöfolk, anläggningsarbetare, stamanställda soldater, förbrytare och prostituerade."*⁸

Sjömanstatueringarna eller "Old school" i världen

Storbritannien och USA hade stora handelsflottor. De hade mängder av fartyg med stora besättningar från många olika länder. Ombord och framförallt i land blev många av sjömännen tatuerade. Det var inte ovanligt att sjömännen tatuerade varandra men ibland anlätades även professionella tatuerare. Samuel O'Reilly var en av de första mer berömda professionella tatuerarna. Han öppnade en tatueringsstudio i New York 1875 och 1891 uppfann han en av de första elektriska tatueringsmaskinen. Nu kunde motiven göras mer varierade och det gick betydligt snabbare att göra en tatuering.

Det är från och med den här tiden man räknar det

Förlagor till Old School-tatueringar

som idag kallas "Old school" tatueringar. I denna stil finns många olika tekniker såsom enkla linjer, hård svart skuggning och enkla färger. Amerika, som var en stormakt, både militärt och i handelssjöfart och ansågs av många som ett idealland. Därför blev många av motiven amerikainspirerade. De klassiska amerikanska motiven var ofta sentimentala, (mycket känslor), religiösa och patriotiska (det egna landet) teman som till exempel rosor, hjärtan, ormar, örnar, flaggor och skepp.

Motiven utvecklades genom att tatuerarna bytte, kopierade, stal eller förbättrade varandras verk. Den legendariske Charles Wagner tog över O'Reillys verkstad och hade den i 45 år. De flesta av hans kunder var sjömän.

Old school i Norden

I Norden fanns de flesta tatuerarna i Köpenhamn, i den stadsdel som kallas Nyhavn. De första kom i slutet av 1800-talet. Många av dem hade börjat som sjömän för att sedan bli tatuerare. I Sverige anses Axel Wilhelm Johansson ha varit den första professionella tatueraren. Han gick till sjöss som sjuttonåring och öppnade 1910 ett tatueringsschapp (ställe du tatuerar dig på) vid Järntorget i Göteborg.

En tatuerare som vi vet mycket om, fanns också i sjöfartsstaden Göteborg. Han hette Carl Gustafsson

Carl Gustafsson (t.h.) tatuerare i Göteborg 1920-1940.

Doc Forest har tatuerat sedan 60-talet.

och arbetade som tatuerare mellan åren 1920 - 1940. Carl var först sjöman. I mitten av 1920-talet öppnade han tillsammans med sin hustru Klara en sjömansekipering i Göteborgs hamn. I en sjömansekipering gick det bland annat att köpa stövlar, rakknivar, skjortor, och tobak och annat som ingick i sortimentet. Dessa butiker låg ofta nära kajerna i Göteborg. I deras butik kunde de som ville tatuera sig titta på förlagor till tatueringar och i rummet innanför tatuerade Carl in det motiv som de hade valt. Carl Gustafsson tillhörde den som vi i dag kallar old school - traditionen och använde motiv som skepp, ankare, sailor's grave, sjömannens ruin och olika bilder på kvinnor. På Sjöfartsmuseet i Göteborg finns en stor samling av hans förlagor. På Sjöhistoriska museet i Stockholm finns en lite mindre.

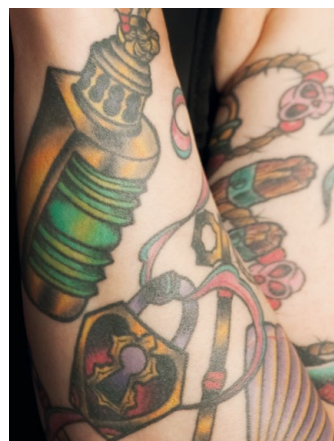
Samtidigt med att den elektriska tatueringsskivan blev vanligare bland de professionella tatuerarna så förekom det att man fortfarande handstack många tatueringar. Det var helt enkelt en kostnadsfråga.

Old school idag

En välkänd tatuerare i Stockholm som bland annat arbetade inom old school - traditionen var Doc Forest eller Ove Skog som han egentligen hette. Han föddes 1945 och växte upp i arbetarmiljö i stadsdelen Aspudden där han även hade sin tatueringstudio sedan 1972. Doc Forrest började arbeta tidigt som sjöman

och det var ombord på fartygen han började med att tatuera. Idag finns flera nya yngre tatuerare som följt efter Doc Forest inom old school-traditionen.

Andra grupper av tatueringar och mönster idag Intresset för tatueringar har stadigt ökat under de senaste årtiondena. Fler och fler tatueringstudios, med många olika stilar och teman, startas upp i Sverige. Idag finns många olika stilar som t.ex. tribal/ ornament, som är en blandning av ganska grafiska och traditionella mönster från olika delar av världen. Japansk tatuering är en helt egen skola av mönsterkombinationer. Idag

är även fotografier, text och graffiti något som används som inspirationskälla när nya mönster skapas.⁹

Kombinationsmöjligheter och färger verkar idag vara oändligt. Trots detta är ofta mönstren och bildkombinationerna väldigt traditionella.

Hjärtan, ankare, rosor, kvinnofigurer och de seglande fartygen återkommer fortfarande ofta.

¹ 5 Mos. 14:1

² William Dampier: A New Voyage Round The World, the Journal of an English Buccaneer, England 1697 sid 248

³ Vintage tattoos, the book of old-school skin art; 2009; sid 38-40

⁴ ibid

⁵ Wikipedia, Horace Ridler; http://en.wikipedia.org/wiki/Horace_Ridler

⁶ Birgitta Svensson: Tatuering, ett sinnligt äventyr; 1997, sid 25

⁷ ibid

⁸ Philobert Humbla: Om tatuering i våra dagars Sverige. Nordiska museets årsbok Fataburen 1928.

⁹ Tatuering, Handbok för nybörjare och redan gaddade, Caroline Engvall, Johan Almblad, Hans-Olov Öberg; 2009, sid 10